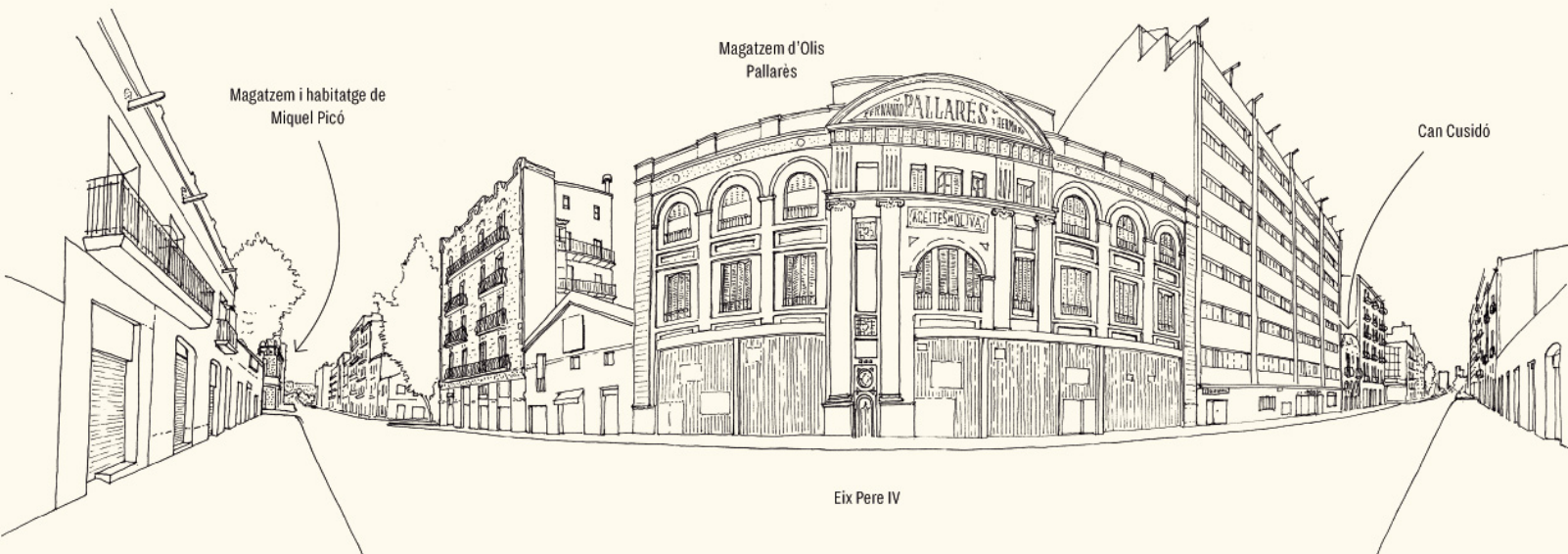

Espais i temps de la ciutat

Barcelona pam a pam, d'Alexandre Cirici, va ser a partir de 1971 l'obra de més impacte en la construcció de mirades històriques sobre Barcelona. Deia Cirici que, educat en el noucentisme, sentia molt seu el cor de la ciutat, però que calia anar també cap als antics pobles suburbials de la plana. El seu llibre utilitzava un instrument poderós: el dibuix. Mig segle després, quan la construcció simbòlica de la metròpoli a partir d'eixos i polaritats patrimonials comença a teixir les perifèries, el dibuix resulta de nou decisiu. Com a l'eix de Pere IV, que mostra la imatge de coberta. El butlletí tracta també d'un altre eix patrimonial, al llarg del riu Besòs, i de la reobertura d'Oliva Artés, tot abordant la cohesió social via habitatge i futbol. En l'eix del temps històric de llarga durada, el Museu innova ara en el relat de la Barcelona medieval al Palau Reial i en la reinvençió museística del Park Güell, mentre la Casa Padellàs comença a convertir-se, en aquest 75è aniversari del Museu, en casa oberta de la història per a barcelonins i visitants. Esperem que aviat hi comencin les obres.

Dibuix d'Andrea Manenti a *Pere IV, passatge major del Poblenou*, editat pel MUHBA i BIT Habitat en col·laboració amb el Districte de Sant Martí.

MURALLA ROMANA I REPRESENTACIÓ DE LA CIUTAT

La muralla romana constitueix un dels monuments històrics més significatius de Barcelona i, com a tal, es pot llegir segons dos registres diferents: el primer, el que ha fet per la ciutat; el segon, el que ha representat.

A finals del segle I aC, la fundació de *Barcino* s'insereix dins un programa de reestructuració del nord-est peninsular volgut per August. La nova colònia havia de seguir el mateix model formal que havia garantit l'èxit de l'expansió romana, on les ciutats eren els elements vertebradors de l'equilibri territorial i l'eix del desenvolupament social, cultural i econòmic. I la imatge prototípica de la ciutat trobava la seva expressió més completa en la ciutat emmurallada.

Amb un projecte gestionat per Cai Celi, un dels primers magistrats locals, la muralla va emmotllar, literalment, la ciutat: en planta, organitzava l'espai; en alçat, unificava els volums i evidenciava, amb la seva façana, l'amplitud de l'enclavament; des d'un punt de vista conceptual, simbolitzava l'estructura d'agregació urbana. Finalment, encara que construïda en època de pau, no es pot negar a una muralla la funció de protecció de la població: el significat més profund de la muralla rau en la concepció de durabilitat que confereix a la nova fundació. I de fet existeixen indicis formals, i potser fins i tot d'ordre epigràfic, que deixen entreveure l'ús de tècniques constructives heretades de la tradició militar.

Cap al final del segle III dC, durant una crisi generalitzada a tot l'Imperi, Barcelona potencia les defenses, desdoblant-ne el gruix i proveint-les de gairebé 80 torres. La realització d'aquesta obra monumental va anar acompanyada, però, d'un gran sacrifici: l'enderroc de les necròpolis i de l'urbanisme residencial crescut fora del recinte primigeni, per tal d'alliberar espai tàctic i d'aprofitar els materials constructius.

Amb algunes actualitzacions que només ara comencen a revelar-se'ns, el recinte baiximperial romandrà en funció fins ben entrada l'edat medieval, atraient els interessos de les elits en els segles convulsos que marquen el pas entre les últimes fases de l'Imperi i el naixement d'un nou ordre geopolític. Cap a la fi de l'època antiga, la muralla va afavorir la puixança de Barcelona.

La relació entre la muralla i la ciutat ha estat gairebé simbiòtica. Nascudes juntes, en un moment donat la primera

© AHCB

Enderrocament d'un tram de muralla on s'aprecia la profusió d'elements romans reutilitzats. Dibuix d'Agustí Rigalt Cortiella, 1876.

havia arribat a «canibalitzar» la segona, desmembrant-ne l'urbanisme perifèric per reciclar-lo com a material constructiu. Més endavant, és el recinte que es veu fagocitat per la ciutat, quan aquesta anhelava nous espais i l'urbanisme es va veure obligat a buidar els murs defensius per obtenir espai habitable, a foradar-los per sota o a perforar-los per abocar-se a l'exterior.

Per últim, ja a partir del segle XV, quan per primera vegada els intel·lectuals s'interroguen sobre l'origen de Barcelona, no poden fer altra cosa que dirigir-se a les restes d'aquella tecnologia antiga. No només la muralla era, en si mateixa, l'últim testimoni de la ciutat primigènia sinó que, a més a més, els trossos d'aquesta (en forma d'inscripcions, escultures, mosaics...) havien quedat, com si es tractés d'una capsula del temps, emmagatzemats dins el formigó. Comença, llavors, un camí cap enrere que encara no s'ha acabat i que passa per la recerca, les actuacions arqueològiques preventives i la valorització patrimonial.

Alessandro Ravotto

Arqueòleg

La muralla romana de Barcelona ha estat objecte de la tesi doctoral de l'autor d'aquestes línies. El treball, guardonat amb el Premi Ciutat de Barcelona 2017 i amb el Premi Extraordinari de Doctorat de la UAB, serà publicat pròximament pel MUHBA.